

Geschiedenisquiz

Korte omschrijving werkvorm

De werkvorm is gebaseerd op het spel 'Ren je rot'. De inhoud van de quiz gaat over Nederland in de zeventiende eeuw. De leerlingen worden ingedeeld in teams. Elk team strijdt om de meeste punten. De quiz bestaat uit kennisvragen. Elk team kiest voor een antwoord (A, B of C). De teams die bij het goede antwoord staan krijgen een punt. Met de laatste vragen kunnen de teams elkaar overbluffen, zodat een eventueel gelijke eindstand kan worden voorkomen.

Leerdoel

Leerlingen horen spelenderwijs feiten langskomen over de staatsinrichting van de Republiek in de Gouden Eeuw.

Duur

Ca. 30 minuten

Wat doet u?

Stap 1

Leg in het lokaal 3 A4'tjes neer met daarop A, B of C. Zorg dat de tafels en stoelen aan de kant zijn geschoven. Verdeel vervolgens de klas in teams (maximaal vijf leerlingen per team).

Stap 2

U vertelt dat de leerlingen per team in een rijtje achter elkaar moeten gaan staan. Als u een vraag heeft gesteld loopt de voorste persoon van elk team naar het juiste antwoord en sluit daarna achteraan aan. Zo komen alle leerlingen aan de beurt.

Stap 3

Lees de vraag voor en geef de drie mogelijke antwoorden. Na het voorlezen van de vraag hebben de teams tien seconden om te overleggen. Als de tien seconden om zijn dan moet van elk team één leerling naar het antwoord lopen. De teams van wie de leerling bij het juiste antwoord staat, krijgen een punt. Bij een blufvraag kan een team twee punten verdienen, maar let op: als ze hun bluf niet waar kunnen maken krijgen alle andere teams een punt.

Benodigd materiaal

- Een A, B en C om de antwoordvakken aan te geven.
- De powerpoint met een klok die steeds tien tellen aftelt (download op <https://www.prodemos.nl/leren/geschiedenisquiz/>).

Vragen en antwoorden Geschiedenisquiz

1. *Wat is waar over Willem van Oranje?*
  - a. Hij was de eerste Koning van de Nederlanden
  - b. Hij was leider van de opstand tegen de Spanjaarden**
  - c. Hij werd door Filips II naar de Nederlanden gestuurd om orde op zaken te stellen na de Beeldenstorm.

Toelichting: Willem van Oranje was groot voorstander van godsdienstvrijheid in de Nederlanden. Hij leidde de opstand tegen de Spanjaarden. Hieraan heeft hij zijn bijnaam 'Vader des Vaderlands' te danken.

2. *Wat is waar over Filips II?*
  - a. Hij wilde dat iedereen in de Nederlanden katholiek werd.**
  - b. Hij wilde dat iedereen in de Nederlanden protestants werd.
  - c. Hij wilde godsdienstvrijheid in de Nederlanden.

Toelichting: Na de Beeldenstorm in 1566 stuurde Filips II Alva naar de Nederlanden om orde op zaken te stellen. Tegen het strenge optreden van Alva kwamen de Nederlanders in opstand onder leiding van Willem van Oranje.

3. *Prins Maurits was van 1584 tot 1620 stadhouder, wat hield deze functie in de praktijk in?*
  - a. Hij was legerleider**
  - b. Hij was politiek leider
  - c. Hij was een soort burgemeester

Toelichting: Stadhouder betekent letterlijk 'plaatsvervanger', in eerste instantie waren de stadhouders plaatsvervangers van de landheer. In de zestiende eeuw werd deze betekenis losgelaten. De stadhouder werd de hoogste legerleider, de raadspensionaris werd politiek leider van de Nederlandse gewesten.

4. *Wat is geen benaming voor de strijd van de Nederlanders tegen de Spanjaarden van 1568 tot 1648?*
  - a. Tachtigjarige oorlog
  - b. De Opstand
  - c. Het Twaalfjarig Bestand**

Toelichting: We noemen de strijd van de Nederlanders tegen de Spanjaarden de Nederlandse Opstand of de 'Tachtigjarige Oorlog'. Het Twaalfjarig Bestand was de wapenstilstand die duurde van 1609 tot 1621.

5. *Wat was de reden dat Johan van Oldenbarnevelt door prins Maurits voor landverraad werd veroordeeld tot de doodstraf?*
- a. Hij wilde een staatsgreep plegen.
  - b. Hij vond handel en vrede belangrijker terwijl prins Maurits strijd en overwinning het belangrijkste vond.**
  - c. Hij had een zootje gemaakt van de financiën van de Nederlanden.

Toelichting: de Tachtigjarige Oorlog met Spanje kostte de Nederlanden enorm veel geld. Johan van Oldenbarnevelt wilde daarom een wapenstilstand. Prins Maurits (de legerleider) wilde juist doorvechten omdat volgens hem het Spaanse leger steeds zwakker werd. Daarbij was Prins Maurits degene die een staatsgreep zou plegen.

6. *Waar werd Johan van Oldenbarnevelt onthoofd?*
- a. Voor de Ridderzaal**
  - b. In de Gevangenpoort
  - c. Voor de Hofvijver

Toelichting: Johan van Oldenbarnevelt werd voor de Ridderzaal terechtgesteld. In de Ridderzaal vond het proces plaats.

7. *Wat was er zo bijzonder aan de staatsinrichting van de Republiek in de 17^e eeuw?*
- a. De Republiek was een democratie
  - b. Er was geen vorst**
  - c. De Republiek was een echt land

Toelichting: In tegenstelling tot de andere landen in Europa werd de Republiek niet geleid door een vorst maar door regenten. Ieder gewest had een bepaalde mate van zelfbestuur. Het bestuur was dus decentraal geregeld. In andere Europese landen was het bestuur sterk gecentraliseerd en waren absolute heersers aan de macht. Een voorbeeld hiervan is koning Lodewijk XIV.

8. *Waarom noemen we de zeventiende eeuw van Nederland ook wel de 'Gouden Eeuw'?*
- a. Nederland werd rijk door de goud en zilverhandel.
  - b. De Nederlandse economie maakte een grote groei en bloei door.**
  - c. De regenten droegen vaak kleding met gouddraad.

Toelichting: De naam 'Gouden Eeuw' is pas achteraf aan deze periode toegekend. Terugkijkend op de zeventiende eeuw beseften men wat een rijk land de Republiek toen was.

9. *Op welke gebeurtenis is de volgende uitspraak van toepassing: 'Het volk was redeloos, de regering radeloos, het land reddeloos'*

- a. De Beeldenstorm (1566)
- b. De onthoofding van Johan van Oldenbarnevelt (1619)
- c. Het Rampjaar (1672)**

Toelichting: In het Rampjaar werd de Republiek aangevallen door Engeland, Frankrijk, Keulen en Münster. Oranjegezinden gaven raadpensionaris Johan de Witt hiervan de schuld. Uiteindelijk werd hij met zijn broer Cornelis door een woedende menigte gelyncht voor de Gevangenpoort.

10. *Wat was de Staten-Generaal in de zeventiende eeuw?*

- a. De vergadering van de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën**
- b. De belangrijkste generaal van het leger
- c. De vijand van de raadpensionaris

11. *Wat is de huidige Staten-Generaal?*

- a. De verenigde vergadering van alle twaalf provincies
- b. De Eerste en Tweede Kamer**
- c. De regering

12. *Welk gewest was niet vertegenwoordigd in de Staten-Generaal?*

- a. Overijssel
- b. Utrecht
- c. Drenthe**

Toelichting: De Republiek bestond in feite uit acht gewesten: Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Holland en Zeeland. Drenthe werd echter niet meegerekend omdat het niet vertegenwoordigd was in de Staten-Generaal.

13. *Hoe noemen we de aanhangers van de raadpensionaris of landsadvocaat?*

- a. Prinsgezinden
- b. Oranjegezinden
- c. Staatsgezinden**

Toelichting: De Staatsgezinden steunden de raadpensionaris en wilden niet dat de stadhouder meer macht naar zich toe zou trekken. Prinsgezinden of Oranjegezinden steunden juist de stadhouder: een telg uit de familie van Oranje-Nassau.

14. *Hoe noemen we een samenwerkingsverband van grotendeels zelfstandige gewesten?*
- a. Een Republiek
  - b. Een Statenbond**
  - c. Absolutisme
15. *Waarom was er tussen 1650 en 1672 geen stadhouder in Holland, Zeeland en Utrecht?*
- a. Stadhouder Willem II stierf toen zijn zoon Willem III nog niet geboren was**
  - b. Stadhouder Willem II werd afgezet door de regenten
  - c. Stadhouder Willem II had geen kinderen

Toelichting: Acht dagen nadat zijn vader Willem II was overleden werd Willem III geboren. Voor de regenten was het ontbreken van een opvolger de kans om het stadhouderschap af te schaffen. In het rampjaar 1672 werd het stadhouderschap hersteld. Willem III werd de nieuwe stadhouder.

Extra havo-vwo verdiepvragen

1. *Zet de volgende gebeurtenissen in de juiste volgorde*
  - a. Apologie, Willem van Oranje vermoord, Plakkaat van Verlatinghe, Stichting Republiek
  - b. Stichting Republiek, Apologie, Willem van Oranje vermoord, Plakkaat van Verlatinghe
  - c. Apologie, Plakkaat van Verlatinghe, Willem van Oranje vermoord, Stichting Republiek**

Toelichting: Apologie van Willem van Oranje (1580), Plakkaat van Verlatinghe (1581), Willem van Oranje vermoord (1584), Stichting Republiek (1588)

2. *Hoe werd je rechter in de Gouden Eeuw?*
  - a. Je werd benoemd door de stadhouder**
  - b. Je werd benoemd door de raadpensionaris
  - c. Je werd gekozen door het stadsbestuur

3. *Uit welke tekst komt dit fragment?*

‘Wanneer een vorst in plaats van zijn onderdanen te beschermen probeert hen te onderdrukken, moet hij niet als vorst maar als tiran worden beschouwd. Dan staat het zeker zijn onderdanen vrij hem niet meer als vorst te erkennen.’

- a. Unie van Utrecht (1579)
- b. Plakkaat (of Acte) van Verlatinghe (1581)**
- c. Vrede van Münster (1648)

In het Plakkaat van Verlatinghe werd Filips II formeel afgezworen door de Staten-Generaal. In de Apologie schreef Willem van Oranje al over het recht op verzet tegen de Koning.

4. *Van wie is dit citaat?*

‘Neem een voorbeeld aan staten die worden beoordeeld als goede republieken. Dat zijn republieken die nooit de hoogste waardigheden hand in hand lieten gaan met militaire macht. Daar had niemand de hoogste macht zonder partner, of daar werden nooit enige aanstellingen voor langere tijd gegeven.’

  - a. Willem III
  - b. Johan de Witt**
  - c. Hugo de Groot

Toelichting: dit citaat is afkomstig uit ‘de Deductie’ van Johan de Witt. De Witt stelt hierin (onder andere) dat niemand alleen door geboorte recht heeft op hoge functies. Te lang macht uitoefenen leidt volgens hem tot corruptie en verval. Hij keert zich hiermee tegen de macht van de stadhouder.

5. *Elk gewest regelde in de Republiek veel zaken op zijn eigen manier en in het eigen belang. Welk begrip hoort hierbij?*
- a. **Particularisme**
  - b. Statenbond
  - c. Centralisatie

Toelichting: particularisme = gewesten wilden hun eigen voorrechten behouden.

6. *Wat was geen taak van de stadhouder?*
- a. Benoemen van rechters en bestuurders in de steden en gewesten
  - b. Gratie verlenen aan veroordeelde misdadigers
  - c. **Het voorzitten van de Statenvergadering in zijn eigen gewest**

Toelichting: De stadhouder was niet aanwezig bij de Statenvergadering. In het gewest Holland had de raadspensionaris juist de hoogste functie in de Staten.

Blufvragen

1. *Blufvraag: Welk groepje kan de meeste stadhouders van Holland en Zeeland opnoemen vanaf Willem van Oranje?*

Antwoord: Willem van Oranje, Maurits van Nassau, Frederik-Hendrik van Oranje, Willem II, III, IV en V van Oranje-Nassau
2. *Blufvraag: Welk groepje kan de meeste Nederlandse of Vlaamse kunstschilders uit de Gouden Eeuw opnoemen?*

Antwoord: (meer namen mogelijk) voorbeelden: Rembrandt, Rubens, Jan Steen, Frans Hals, Johannes Vermeer, Ferdinand Bol, Jan van Goyen, Adriaen van Ostade, Albert Cuyp, Gerrit Dou, Carel Fabritius, Govert Flinck, Paulus Potter, Nicolaes Maes etc.
3. *Blufvraag: welk groepje kan er zoveel mogelijk regels van het Wilhelmus zingen?*

Antwoord: (De 16 regels van het 1^e en 6^e couplet worden meestal gezongen)

**Wilhelmus van Nassouwe
ben ik, van Duitsen bloed,
den vaderland getrouwe
blijf ik tot in den dood.
Een Prinse van Oranje
ben ik, vrij onverveerd,
den Koning van Hispanje
heb ik altijd geëerd.**

**Mijn schild ende betrouwen
zijt Gij, o God mijn Heer,
op U zo wil ik bouwen,
Verlaat mij nimmermeer.
Dat ik doch vroom mag blijven,
uw dienaar t'aller stond,
de tirannie verdrijven
die mij mijn hart doorwondt.**